נייר עמדה – הקניית מעמד למשפחות מהגרי עבודה

אוגוסט 2009

במספר ראיונות לאמצעי התקשורת הכריז ראש רשות ההגירה היוצא, יעקב גנות, כי החל מיום 1 באוגוסט 2009, תחל יחידת האכיפה שבראשותו לעצור מהגרי עבודה בעלי משפחות עם ילדיהם לצורך גירוש מהארץ. ב – 30.07.09, יומיים קודם לתחילת המבצע, בעקבות מחאה ציבורית והצעת החלטה של שר החינוך גדעון סער, הודיע ראש הממשלה, בנימין נתניהו, על דחיית המעצרים בשלושה חודשים שבמהלכם תבחן הממשלה את הנושא. שר הפנים, אלי ישי, חזר והבהיר מאז במספר ראיונות לאמצעי התקשורת כי כל הילדים השוהים בישראל בניגוד לחוק, ייאלצו לעזוב את הארץ.

במשך למעלה מחמש שנים התקיימה הסכמה שלא לעצור מהגרי עבודה שהנם הורים לילדים שעשויים לקבל מעמד חוקי בעקבות התערותם בחברה הישראלית. באם יעמדו ראש רשות ההגירה היוצא ושר הפנים בהצהרותיהם, מדובר במעשה חסר תקדים שיביא לפגיעות קשות ובלתי הפיכות בילדים על לא עוול בכפם.

בדיון שנערך בנושא זה בוועדה לזכויות הילד ביום 08.07.09 נדונו תוכניות רשות ההגירה למעצר וגירוש ילדי מהגרי עבודה וכן למעצר וגירוש מאזור המרכז של מבקשי מקלט על ילדיהם. בתום הדיון סיכם, בין השאר, יו"ר הוועדה, ח"כ דני דנון: "הוועדה אינה רוצה לראות ילדים במתקני כליאה. תנאי שב"ס אינם ראויים לילדים, בלשון המעטה".

בראיון לרדיו תל אביב ביום 05.07.09 מסר ציקי סלע, ראש יחידת האכיפה "עוז" שברשות ההגירה, שעל פי נתוני משרד הפנים, ישנן 250 משפחות בלבד המועמדות לגירוש מהארץ. מן הראוי לשקול חלופות שימנעו מראות קשים של מעצר ילדים ותינוקות, תחסוכנה ממון רב לקופת המדינה ותמנענה ביקורת עזה על מדיניות ההגירה של מדינת ישראל בארץ וברחבי העולם. הדבר נכון במיוחד לאור מספרן הזעום של המשפחות אותן מבקשים לגרש.

<u>המלצות לצמצום מספר משפחות מהגרי העבודה השוהות בניגוד לחוק בישראל:</u>

- **להעניק תושבות קבע לכמה מאות ילדי מהגרים הלומדים במערכת החינוך הישראלית וישראל מרכז חייהם.**
- **לשאר המשפחות-**
  - **לאפשר רישום למבצעי "עזיבה מרצון" שיכללו מתן אשרה לתקופה קצובה ו"אינטר-ויזה" שתאפשר הגירה למדינה מערבית אחרת, שם למשפחות רבות קרובים שהתאזרחו זה מכבר.**
  - **לקבוע קריטריונים למענק כספי למי שיסכים לעזוב את הארץ ביוזמתו.**

רח' נחלת בנימין 75 , ת"א 65154, טלפון: 03-5602530, פקס: 03-5605175
info@hotline.org.il, http://www.hotline.org.il

נספח

1. נתונים..... 2
2. רקע על אוכלוסיית מהגרי העבודה בעלי המשפחות בישראל..... 2
3. יש תקדים חיובי..... 3
4. השלכות מבצע הגירוש על ילדים..... 3

- מבצע הגירוש יגרום לילדים הגליה תרבותית ונזק נפשי..... 3
- טראומה נפשית כתוצאה ממעצר ההורים..... 3
- מעצר ממושך בשל היעדר מסמכים מזהים..... 4

1. נתונים

כמעט כל משפחות מהגרי העבודה מתרכזות בעיר תל אביב ואילו בערים אחרות מספרם בטל בשישים.

על פי נתוני מנהל החינוך ומשרד הבריאות, נמצאים בעיר תל אביב קרוב ל – 1800 ילדי מהגרי עבודה:

698 ילדים בגילאי לידה – 3

475 ילדים בגילאי 3 – 6

600 ילדים בגילאי 12 – 18.

ניתן לשער שברחבי הארץ מתגוררים עד 200 ילדי מהגרי עבודה נוספים.

מתוך כ – 2000 ילדי מהגרי עבודה החיים בישראל, 567 משפחות ובהן כ – 900 ילדים קיבלו מעמד בעקבות החלטת ממשלה משנת 2006 ומכאן ששוהים בישראל כ – 1100 ילדי מהגרי עבודה ללא מעמד.

2. רקע על אוכלוסיית מהגרי העבודה בעלי המשפחות בישראל

עובדות סיעוד: חלק לא מבוטל מבין מהגרי העבודה בעלי המשפחות הנמצאים בישראל הן נשים אשר הוזמנו על ידי המדינה על מנת לעבוד בתחום הסיעוד. בשל נוהל של משרד הפנים המכונה "נוהל עובדת זרה בהריון", עם כניסתן להריון פקעה אשרת העבודה שלהן והן נדרשו לעזוב את הארץ תקופה קצרה לאחר הלידה. זאת, גם אם טרם מיצו את מלוא תקופת אשרת הסיעוד האפשרית. חזרה למדינת המוצא, לאחר ששילמו אלפי דולרים בדמי תיווך עבור הזכות לעבוד בישראל, וכשהן מטופלות בילד, מציבה אותן בפני מציאות קשה מנשוא.

משפחות מעורבות: חלק מהמשפחות הוקמו בישראל, כאשר בני הזוג הגיעו ממדינות שונות באופיין ותרבותן, ושפתם המשותפת היחידה הנה עברית. אחרים נישאו לישראלים והקימו עמם משפחה, אך נפרדו ובכך איבדו את מעמדם. אף אם ילדם הוא אזרח ישראלי, הם עומדים בפני גירוש.

רח' נחלת בנימין 75 , ת"א 65154, טלפון: 03-5602530, פקס: 03-5605175
info@hotline.org.il, http://www.hotline.org.il

ילדים הסובלים ממחלות קשות או סובלים מנכות: בין הילדים נטולי המעמד, יש החולים במחלות קשות או סובלים מנכויות, כאשר במדינת המוצא של הוריהן לא יוכלו לזכות בטיפול רפואי הולם. הגירוש יחמיר את מצבם הרפואי ואף עלול להביא למותם.

3. יש תקדים חיובי

בשנת 2006 החליטה ממשלת ישראל להעניק מעמד לילדי מהגרי עבודה ומשפחותיהם בהחלטה חד-פעמית. ההחלטה קבעה כי ילדים שהיו בני 4 ו-9 חודשים בעת קבלת ההחלטה, ששלטו בשפה העברית, למדו במוסדות חינוך ישראלים, והוריהם נכנסו לישראל כדין יזכו לתושבות קבע שתהפוך לאזרחות עם גיוסם לצה"ל. בעקבות ההחלטה זכו למעמד 567 משפחות בלבד, חרף איומי משרד הפנים כי הדבר יוביל לאזרוח של עשרות אלפי בני אדם. רבים מהילדים שזכו אז למעמד משרתים היום בצבא. המדינה כבר הכירה בעבר בחובתה המוסרית כלפי ילדים שנולדו והתחנכו בה, ואנו קוראים לה לשוב ולהחליט החלטה דומה.

<u>למה הם כן ואלה לא:</u> ההחלטה משנת 2006 הייתה החלטה חד פעמית, תקפה רק לגבי מי שעמד בקריטריונים ביום קבלת ההחלטה. ילד שהיה בן 7 בשנת 2006 הוא היום תושב קבע, בעוד שילד שהוא בן 7 היום מועמד לגירוש יחד עם בני משפחתו.

4. השלכות מבצע הגירוש על ילדים

- **מבצע הגירוש יגרום לילדים הגליה תרבותית ונזק נפשי**

מרבית הילדים נולדו בישראל, שולטים בשפה העברית ומעולם לא ביקרו במדינה אחרת. גירוש ילדים ישראלים לכל דבר למדינה שהם אינם מכירים מהווה הגליה תרבותית. ד"ר נורית מרכוס, פסיכולוגית קלינית: "הנזק הפסיכולוגי בעת מעצר: כאשר אנשים/ילדים חיים בחרדה מתמשכת וקורה אירוע קשה נוסף המערער את יסודות הקיום יש הסתברות גבוהה להיווצרות תגובה טראומטית קשה, שלא תמיד ניתן להשתקם ממנה. בהשלכה על ילדי עובדים זרים, פרוצדורת הגירוש והגירוש עצמו הם טראומות מסוג זה, שבהסתברות גבוהה הרסניות לכל המשך התפתחות הילדים... תשתית ההשתייכות היחידה של ילדים אלה, בכל גיל, היא כאן. כאן ביתם. כל אחד מהם נמצא ברשת חברתית שהיא העולם היחיד המוכר לו. ארץ המוצא אינה מוכרת ואינה מהווה חלופה נפשית. חוות דעתי המקצועית היא ש... גירוש הוא הרס עולמו ונזק עצום מתמשך ברמה הקוגניטיבית והרגשית".

- **טראומה נפשית כתוצאה ממעצר ההורים**

עד לפירוקה, שוטרי מנהלת ההגירה הונחו שלא לעצור הורים על ילדיהם. עם זאת, במהלך השנים מהגרים רבים נעצרו למרות ההנחיות, אם משום שהשוטרים לא האמינו לטענותיהם ואם משום שהיעדר תרגום מנע בעדם מלספר על כך שילדיהם נותרו בגן הילדים, בבית המטפלת או אף ברחוב. בדרך נס, עד כה לא קופחו חייו של אף אחד מאותם ילדים, אך חלקם חוו טראומה בעקבות הניתוק הפתאומי מההורה המטפל.

רח' נחלת בנימין 75 , ת"א 65154, טלפון: 03-5602530, פקס: 03-5605175
info@hotline.org.il, http://www.hotline.org.il

סיפורו של ג'ואל ממה מנאר ממחיש זאת. 12.03.06 נעצר ג'ואל ממה מאנר, אזרח גאנה ואביה של ג'רמיי מרליי מאנר בת השנתיים וחצי. ג'ואל עבד בעבודות מזדמנות וטיפל בביתו הקטנה ואילו אשתו, רמדיוס קוויזאגן, אזרחית הפיליפינים, עבדה כמטפלת סיעודית ולנה במקום עבודתה במשך חודשים ארוכים בטרם נעצר האב. עם מעצרו של ג'ואל, הוא שיתף פעולה עם השוטרים ואף דאג להבאתה של ביתו למתקן הכליאה, אך השוטרים לא אפשרו את פגישתם. רק לאחר יומיים במהלכם שהתה הילדה בידי רשויות הרווחה, הצליח ג'ואל להביא לידיעת רמדיוס את עובדת מעצרו וזו עזבה מיד את עבודתה ובאה לקחת את ילדתה. נקל לשער את גודל הטראומה שנגרמת לילדה שאביה נעלם באופן פתאומי והיא מועברת לסביבה זרה לה לחלוטין. הפסיכותרפיסטית, נימי יצחקי, המטפלת בילדה ג'רמיי מאז האירוע ציינה בחוות דעת משפטית מיום 03.07.06: "מאז האירוע הטראומטי הילדה מגיבה בחרדה ובמתח רב סביב כל פרידה מהוריה, ולו קצרה, אם מאביה ואם מאמה. הילדה חוששת שפרידה לזמן קצר מאחד מהם תביא לפרידה טוטאלית."

ניתן רק לשער, שמרבית הילדים, זרים וישראלים כאחד, יגיבו באופן דומה לטראומה מהסוג שנגרמה לילדה ג'רמיי. בהיות גאנה והפיליפינים מדינות השונות בתרבותן באופן קיצוני, הוריה של ג'רמיי לא רואים עצמם מתגוררים באחת ממדינות אלו במשותף. באם ינסו הרשויות לכפות על בני הזוג פרידה, מי יחליט לאיזו מדינה תגורש ביתם? האם תגורש עם האם לפיליפינים רק משום שנהוג לחשוב שטובת הילד דורשת שהותו עם אימו בגיל כה צעיר? האם תגורש עם האב לגאנה משום שהוא האחרון שטיפל בה? האם תערב רשות ההגירה את בית הדין לענייני משפחה בכל אותם מקרים בהם לא יהיה ברור להיכן יגורשו הילדים?

- **מעצר ממושך בשל היעדר מסמכים מזהים**

באמנה הבינלאומית בדבר זכויות הילד עליה חתמה ואשר אותה אישררה ישראל בשנת 1991 נכתב כי "אין לשלול חירותו של ילד בניגוד לחוק או באופן אקראי. שלילת חירותו של ילד תיעשה בהתאם לחוק, תשמש **<u>כמוצא אחרון</u>** ולתקופה הולמת הקצרה ביותר".[1]

כמעט כל הילדים הצפויים לגירוש נולדו בישראל. לצורך הסדרת מסמכי הנסיעה לילדים, דורשות הקונסוליות הזרות תעודת לידה ובה הוכחה לכך שהילד עבורו מתבקשים המסמכים הנו בנו של אזרח מדינתן, שנולד בישראל. בהיעדר כל מסמכים מזהים, תתקשה כל קונסוליה להעניק מסמכי נסיעה לילדים רק משום שאזרחי מדינתה טוענים שילדים אלו הנם ילדיהם. השגת אותו מסמך בסיסי – תעודת לידה, אינה דבר של מה בכך עבור רבות ממשפחות מהגרי העבודה.

[1] U.N. Convention on the Rights of the Child (1989)., Article 37 (B): "No child shall be deprived of his or her liberty unlawfully or arbitrarily. The Arrest, detention or imprisonment of a child shall be in conformity with the law and shall be used only as a measure of last resort and for the shortest appropriate period of time."

רח' נחלת בנימין 75 , ת"א 65154, טלפון: 03-5602530, פקס: 03-5605175
info@hotline.org.il, http://www.hotline.org.il

בהיעדר ביטוח רפואי, מהגרי עבודה רבים בחרו ללדת את ילדיהם בבתי חולים במזרח ירושלים שם התשלום עבור הלידה נמוך יותר. אותן לידות לא נרשמו כלל על ידי משרד הפנים הישראלי. גם מהגרי עבודה שבחרו ללדת בבתי חולים בישראל לא תמיד זכו לקבל תעודת לידה לילדם. מדיניות בתי החולים הנה למסור תעודת לידה רק לאחר קבלת התשלום עבור הלידה במלואו. רבות ממהגרות העבודה, במיוחד אלו שבני זוגן גורשו מהארץ בהיותן בהריון, לא יכלו להרשות לעצמן תשלום של 8000 ₪ לבית החולים ולפיכך ויתרו על תעודת הלידה. אחרות, שמעסיקיהן שילמו ביטוח לאומי לא קיבלו את תעודת הלידה עקב בדיקות ביורוקרטיות ארוכות שערכו פקידי בתי החולים עם הביטוח הלאומי.

המשמעות של מעצר ילדים שאין בידם תעודת לידה היא שהם יוחזקו במעצר למשך תקופות ארוכות עד אשר יתאפשר, אם בכלל, להנפיק עבורם מסמכי נסיעה.

רח' נחלת בנימין 75 , ת"א 65154, טלפון: 03-5602530, פקס: 03-5605175
info@hotline.org.il, http://www.hotline.org.il